

Inskriften skulle sålunda i sin helhet kunna transskriberas och tolkas på följande sätt:

Ingifriðr let ræisa stæin þenna æftir Öyulf, faður sinn, ok staf. Öyulfr gærði þæt austþingi(?). Hiogg Assurr. Æfndi(?) Ginna vestr.

»Ingefrid lät resa denna sten efter Öulv, sin fader, och stav. Öulv gjorde detta ting i öster(?). Assur högg (runorna). Ginna utförde (tingsplats) i väster(?).»

Kvinnonamnet *Ingifriðr* förekommer visserligen icke i någon annan sörmländsk inskrift, men i flera uppländska. Om *Öyulfr* se ovan Sö 178. *Assurr* är i sörmländska inskrifter icke vanligt; det förekommer även Sö 25 och 265. Men det är för övrigt rikligt belagt från vikingatiden över hela Norden. *Ginna* torde vara ett kortnamn till det ej ovanliga kvinnonamnet *Ginnlaug* (L 70 Ölsta, Gryta sn, L 299 Rasbokils sn, L 312 Bro kyrka, L 527 Vidbo sn, L 1553 Vaksala kyrka, alla i Uppland). Troligen ingår detta *Ginna* i namnet *Agmundus Ginhuson* SD 3, s. 625 (1324).

197. Kolsundet, Husby, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 95—97.

Litteratur: L 941. J. Ekström, Brev till E. M. Fant 1800 (i hs S 113, Uppsala Univ.-Bibl.); J. H. Schröder, S 114, S 115 (i Uppsala Univ.-Bibl.); O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 291, 323, 325; E. Brate, Svenska runristare (1926), s. 56.

Äldre avbildningar: Ekström 1795 a. a.; Hermelin a. a.; Brate (ATA).

Ristningen finnes å den övre, svagt sluttande ytan av ett jordfast stenblock, nedanför torpet Kolsundet, omkring 20 m. från sjöstranden. Stenblockets höjd över marken är ungefär 2 1/4 m., och ristningen är icke i sin helhet synlig nedifrån. Den har sålunda, märkligt nog, aldrig kunnat läsas från marken, utan först sedan man klättrat upp på stenen, där utrymmet är så trångt, att man måste stå på ristningen själv, medan man dechiffrerar dess olika delar.

Foten av stenblocket ligger, enligt en avvägning gjord i samband med undersökningen av Stockholmstraktens fornlämningar, 4,2 m. över havet. Vattenytan låg omkring år 1050 c:a 3,8 m. högre än nu.¹ Vattnet har sålunda gått fram rätt nära intill stenens fot. Sannolikt har här varit landningsplats och hamn, och Kolsundet var ännu långt senare det viktigaste överfartsstället mellan Selaön och fastlandet. Måhända har den stora stenen invid vattenbrynet varit utkiksplats eller seglingsmärke.

Ristningen har först i jämförelsevis sen tid blivit upptäckt. Den är en av de fyra nya inskrifter från Ytterselö, som meddelas i prostens Ekströms brev 1800 till professor E. M. Fant (se ovan Sö 194).

Ristningens största längd är 1,69 m., största bredd 1,15 m. Ytan är mycket skrovlig och ojämn. Ristaren har med stor skicklighet utnyttjat ytans beskaffenhet, så att han fått det bästa möjliga ut av det utrymme, som stod till buds. Runorna äro i allmänhet tydliga.

Inskrift:

· byrn · auk · kerpar · litu · hauka · stin · at · brþr · sena · uikik · auk · sigfast · kup · halbi · selu · þira · bet ·
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70
 þan · til · kuni · kerua ·
 75 80 85

Biorn ok Gærðarr letu haggva stæin at brøðr sena Viking ok Sigfast. Guð hialpi selu þæira bætr þæn til kunni gærva.

¹ Enligt uppgift av statsgeologen d:r E. Granlund.

»Björn och Gärdar läto hugga stenen efter sina bröder Viking och Sigfast. Gud hjälpe deras själ bättre än de kunde göra därtill (d. v. s. än de kunde förtjäna).»

Till läsningen: 2 **y**, 9, 34, 61, 69, 82 **e**, 47 **g** med tydlig prick. Däremot 15, 25 **i**, 8, 21, 52, 81 **k** ostungna. 56 **a** med tämligen kort bst; dock icke **e**. 61 är **e**, kan knappast vara **a**. Flera gånger har ristaren använt naturliga sprickor i stenen, som han lämnat obearbetade: hst i 4 **n**, 19 **a**, 26 **n**, 28 **t**, 40 **i**, 72 **a**, 78 **u**, nedre delen av 50 **s**. Efter 55 **h** synes intet **i** finnas, men ytan är här synnerligen ojämn. — Ekström: **byrn** (Schröder och Liljegren: **burn**), **kerpar** (Schröder S 115 och L.: **kerper**), **hiuka**, **brpr** (Schröder S 115: **br[u]pr**, L.: **brypr**), **sena** (Schröder S 115 och L.: **sina**), **sigfast** (Schröder och L.: **sikfast**), **halbi**, **salu** (med bst endast t. v. på **a**), **pera**, **bet**, 77—80 **krik**; sista ordet saknas. — Hermelin: **byrn**, **kerpar**, **hiuka**, **brypr** **sina**, **sikfast**, **hialbi**, **salu**, **pera**, 77—80 **k---**; sista ordet saknas. — Brate: **byrn**, **kerpar**, **hauka**, **brpr** **sena**, **sigfast**, **hialbi** (det första i tvivelaktigt, men sannolikt), **salu** (**a** ovisst, men bst synes finnas på v. sidan), **pira**, **kuni-kerua**.

Inskriften är delvis densamma som å Sö 203 Östa. Åtskilligt talar för att de äro utförda av samme ristare, sålunda även den vid Kolsundet av Balle. Brate påpekar särskilt en detalj gemensam för Sö 197 och Sö 203, nämligen att skiljetecknen äro av två olika slag, dels runda punkter, dels små lodräta linjer. Den anmärkningsvärda formen ack. pl. **sena** möter i båda inskrifterna, men är för övrigt tämligen sällsynt; hos Balle dessutom ack. sg. fem. **seno** L 1005 Fläckebo (Västmn.). Gemensam för båda är också formen **sigfast** med stunget **k**. I ristningen vid Kolsundet äro flera runor utelämnade, vilket kanske sammanhänger med stenyntans beskaffenhet: **byrn** (Sö 203 **byorn**), **brpr** (Sö 203 **brypr**), **halbi**, **bet**, måhända även **stin** (Sö 203 **stan**), **pira**. I **hauka** ha tydligen runorna **u** och **k** blivit omkastade (jfr **kerua**).

Om vid Kolsundet funnits en tingsplats — såsom ovan framhållits —, förklarar det tillräckligt förekomsten av de två inskrifterna med samma innehåll: den ena å en rest sten på hemortens gravfält, den andra på hundarets mötesplats invid en viktig trafikled. Ett liknande fall finnes i en annan del av Södermanland: Sö 2 och 141 ha väsentligen samma inskrift, ristad dels på en runsten invid tingsplatsen Aspa, dels på ett berg invid vägen därifrån till Björnlunda.

Gærðarr möter, utom här och på Sö 203, i ännu en sörmländsk inskrift (Sö 293), en östgötsk (Ög 139) och inemot ett dussin uppländska. Också under medeltiden är det i Sverige »rätt vanligt» (Lundgren). — Om namnet *Vikingr* se ovan Sö 182; om *Sigfastr* (även i Sö 253) E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100.

198. Mervalla, Ytterselö sn, Selebo hd.

Pl. 97, 98. Pl. 5: B 720, Pl. 6: B 728.

Litteratur: B 720, 728, L 944. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Mon. Sud., VTh s. 456; O. Celsius, SR 1, s. 335; N. R. Broeman, IW s. 199; J. Ekström, Brev till E. M. Fant 1800 (i hs S 113, Uppsala Univ. Bibl.); J. G. Liljegren, Versar skrifne med runor (1820), s. 383; J. P. Tollstorp, Beskrifning om Södermanland (1837—38) 2, s. 14, 26, 171; hs R 552 i Uppsala Univ. Bibl., nr 35 (teckning av A. Wætter 1853); R. Dybeck, Svenska runurkunder 1 (1855), s. 38; O. Hermelin, Selebo härads fornlemningar 1, s. 292, 333—37; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 200 f.; O. Montelius, Lifvet i Sverige under hednatiden (3. uppl., 1905), s. 137, Baltische Studien zur Archäologie und Geschichte (1914), s. 141; E. Brate, Sverges runinskrifter (1922), s. 126, Svenska runristare (1925), s. 56; O. von Friesen, Runorna i Sverige (3. uppl., 1928), s. 70, Runorna (1933), s. 199; H. Pipping, Gömda bindrunor (SNF 23: 2, 1933), s. 20 f.

Äldre avbildningar: Ransakningarna; P. Törnevall (träsnitt i Mon. Sud., signerat I. H. och P. T., ett par smärre rättelser ha blivit gjorda och signeringarna utplånade, varefter trästocken avtryckts i VTh och i B 728); Peringskiöld (i Mon. Sud. och i B 720); Ekström 1794 (i S 113); Tollstorp a. a. (pl. 2, fig. 4); A. Wætter (i R 552); O. Hermelin a. a.; Brate (ATA).